

УДК 728

АРХІТЕКТУРНА СКЛАДОВА У ВИРІШЕННІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ МІГРАНТІВ

В. Баб'як,

Національний університет «Львівська політехніка»

Постановка проблеми. Погіршення як зовнішніх, так і внутрішньоекономічних показників розвитку країни загостило становище малозахисених прошарків населення. Серед них окрему нішу займають такі особи, як іммігранти. Інтересами цієї групи населення здебільшого цікавляться міжнародні організації, дипломатичні представництва, а також контролюючі відомства нашої держави. На сьогодні в Україні приділяють недостатньо уваги питанням забезпечення прав і свобод іммігрантів, облаштування місць їх перебування, формування й реалізації політики житлового будівництва у теорії архітектури та містобудування.

За деякими оцінками, в сучасному світі кількість мігрантів сягає 150 млн осіб, щорічний приріст – 2% [1]. За даними Державного комітету статистики України, впродовж 2001-2007 років (січень-лютий) тільки офіційно до України потрапило близько 250 тис. осіб [2]. За неофіційними даними, через територію держави щорічно проходить до 500 тис. нелегальних мігрантів. Тож актуальність зазначеної проблеми очевидна.

Розгляд імовірних варіантів вирішення проблеми «житла для мігрантів» часто звужується до переліку чи визначення пунктів тимчасового перебування осіб без громадянства, котрі порушили візовий режим. Натомість більшість мігрантів, які потрапляють до нашої держави, не мають житла для постійного проживання. За матеріалами соціального дослідження щодо визначення рис нетрадиційних мігрантів у м. Києві, проведеного співробітниками Інституту Кеннана [1, с. 170], близько 70% іммігрантів є орендарями житла. Зокрема 55% є винаймачами квартир, а 15% – кімнат (так званих кутків). Житла, одержаного від держави, не має ніхто. Близько 9% сімей іммігрантів мешкають у гуртожитках (це – помешкання чоловіка чи дружини громадянина України, якому надали гуртожиток за місцем роботи, або кімнату в гуртожитку колишнього студента-іноземця того чи іншого ВНЗ). Ще близько 14% проживають у житлі, яке належить чоловіку/дружині – громадянину України. У родичів проживає 3% опитаних. За власні кошти придбали житло лише 4% іммігрантів (це переважно високооплачувані спеціалісти, які приїхали до України на запрошення фірм, що ведуть тут свій бізнес). «Безхатченками» за цим опитуванням є близько 2% іммігрантів.

Отже, будівництво житла для проживання мігрантів вкрай актуальне. Адже більшість спроможні оплачувати «оренду» якщо не всього житла, то принаймні його частини.

Особливо доцільне будівництво «мінімального житла» – житла зі заниженими стандартами техніко-експлуатаційних характеристик для довгострокової оренди (короткострокова оренда спричинює швидке погіршення загального стану споруди через недбалість самих орендарів). Паралельно можна розбудовувати мережу короткострокових помешкань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема житлового забезпечення мігрантів переважно актуалізується в країнах, які є реципієнтами робочої сили. Відповідно це пояснює появу в них міграційно орієнтованих наукових праць.

У сфері архітектури та містобудування добре відоме ім'я В.Молчанова, який описує принципи формування архітектури адаптуючого житла (розглядаючи також імміграційний аспект). Також цінні за результатами й напрацюваннями роботи американського практикуючого архітектора Браяна Файнокі та групи архітекторів Інституту архітектури Південної Кароліни, США (Caroline Dahl, Robert Cha, Hossein Lotfi Shemirani). Дослідження цієї тематики проводили з позиції аналізу міської планувальної структури з елементами соціології, демографії, економіки та переміщення мас населення.

Не висвітлено досі зарубіжного досвіду вирішення цієї проблеми у вітчизняних літературних джерелах.

Завдання дослідження. Наше завдання – висвітлити зарубіжний досвід архітектурного вирішення проблеми створення житла для мігрантів як можливого прикладу для його застосування в Україні.

Виклад основного матеріалу. Вирішення поставленої проблеми має низку специфічних ознак, однією з яких є врахування розселення, за обґрунтування архітектурних рішень (ідеться про попередження ризиків сегрегації житлового середовища чи «геттоїзацію» міського простору, недопускання концентрації таких споруд і помешкань на певній території чи заселення їх лише іммігрантами). Розробку типології житла для іммігрантів можна покласти в основу розробки концепції регулювання міграційних потоків з урахуванням інтересів як містобудування, так і архітектурного проектування будівель і споруд.

Досить традиційний підхід у своїх роботах над тематикою показує Б. Файнокі. Він вбачає житло для мігранта у формі мобільного житла, котре той може придбати за незначні, як для ринку житла, кошти – мобільне і з достатнім рівнем комфорту (рис. 1). Таке житло може мігрувати залежно від того, де знайшов роботу мігрант, чи паркуватися у систематичному порядку

й утворювати так зване трейлерне містечко. Такий тип житла можна віднести до капсульного, адже основна одиниця, на якій воно базується, – житловий модуль.

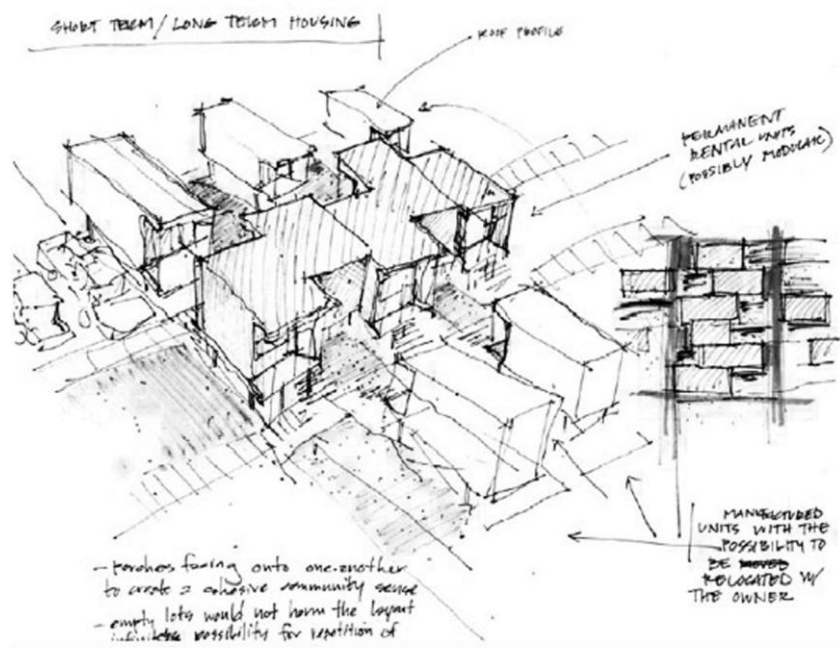

Рис. 1. Пропозиція Браяна Файнокі [3].

Цікавим є досвід у цьому питанні катарського парку науки та техніки (QSTP), що займається науково-прикладними дослідженнями й реалізацією комерційних технологій спільно з університетом Virginia Commonwealth University (VCUQatar). Проект мав лише оцінити доцільність перетворення контейнерів у житло для мігрантів, але в процесі роботи було пророблено більше, ніж заплановано. Результатом такої роботи став проект-пропозиція з реалізованим прототипом житла для мігрантів.

В основу зазначеного проекту було покладено прагнення авторів реалізувати нову концепцію сталої соціальної моделі спеціалізованого житла. Таке рішення в плануванні базується на використанні модулів, котрі в поєднанні створюють житлове утворення з досить динамічними властивостями – за потреби площу, структуру й конфігурацію можна змінювати (так усе базується на використанні портативних модулів) (рис. 2).

Рис. 2. Пропозиція катарського парку науки та техніки (QSTP) й університету Virginia Commonwealth University, Катар (VCUQatar) [4].

Проект розробки й реалізації житла для мігрантів і робітників забезпечує застосування і надання ділянки під забудову як в урбанізованому середовищі, так і поза межами міста, для обслуговування зростаючого ринку в Катарі. Проектанти такого житла наголошують, що ґрунтувалися на

бізнес-моделі, яка демонструє економічну ефективність за рахунок зниження експлуатаційних витрат. Запропоновані умови для проживання в такому житлі відповідають та перевищують міжнародні стандарти для умов життя трудових мігрантів.

Напрочуд цікавою й альтернативною є робота групи архітекторів Інституту архітектури Південної Кароліни, США (Caroline Dahl, Robert Cha, Hossein Lotfi Shemirani). Проект показує ідею поєднання житла елітного класу зі житлом для трудових мігрантів та обслуговуючого персоналу. Суть полягає в тому, що за зовнішнім периметром висотної споруди розміщені апартаменти високої комфортабельності зі своєю мережею вертикальної комунікації. Внутрішній периметр займають помешкання нижчої комфортності зі своїми вертикальними комунікаціями та набором допоміжних приміщень. Отже, не перетинаються потоки мешканців зручних апартаментів з людьми, трудовими мігрантами, які мешкають поруч. Таку пропозицію можна віднести до житла для проживання малими групами. Як стверджують проєктанти, така система показує символічний зв'язок між ядром із дешевих помешкань-модулів і оболонки з дорогою нерухомістю. Очевидно, що зовнішня дорога оболонка даватиме прибутки, а отже, буде можливість здешевити ціни на помешкання для мігрантів. Якщо дешеве житло «огорнути» ззовні дорогою нерухомістю, то дорогий, репрезентабельний прошарок зможе замаскувати робочих від зовнішнього світу, відповідно така будівля легко впишеться в будь-яке елегантне середовище (рис. 3).

Проблема доступного житла хвилює не тільки іммігрантів, вона актуальна і для значної частини громадян України. Це питання можна було б вирішити наданням у довготермінову оренду малогабаритного житла, можливо, навіть із переглядом існуючих санітарно-гігієнічних та будівельно-проектних норм і правил. Очевидно, такі помешкання не повинні слугувати постійним житлом. Під час їх заселення необхідне розуміння орендарями, що мета проєкту – довготермінова, але не постійна оренда житла. Оренда такого типу житла повинна бути перехідним кроком для мігрантів: від «спеціалізованого житла для мігрантів» – до повноцінного виходу на ринок нерухомості.

Для людини, яка опинилася у складних життєвих умовах, отримання житла на пільгових умовах є каталізатором його інтеграції у суспільство. Житло із заниженими показниками комфортності (а іноді зі заниженими техніко-економічними й експлуатаційними показниками) для короткотермінової оренди слід передбачати як «вимушену домівку» за кризових життєвих умов. Це актуально як для іммігрантів, так і для власних громадян.

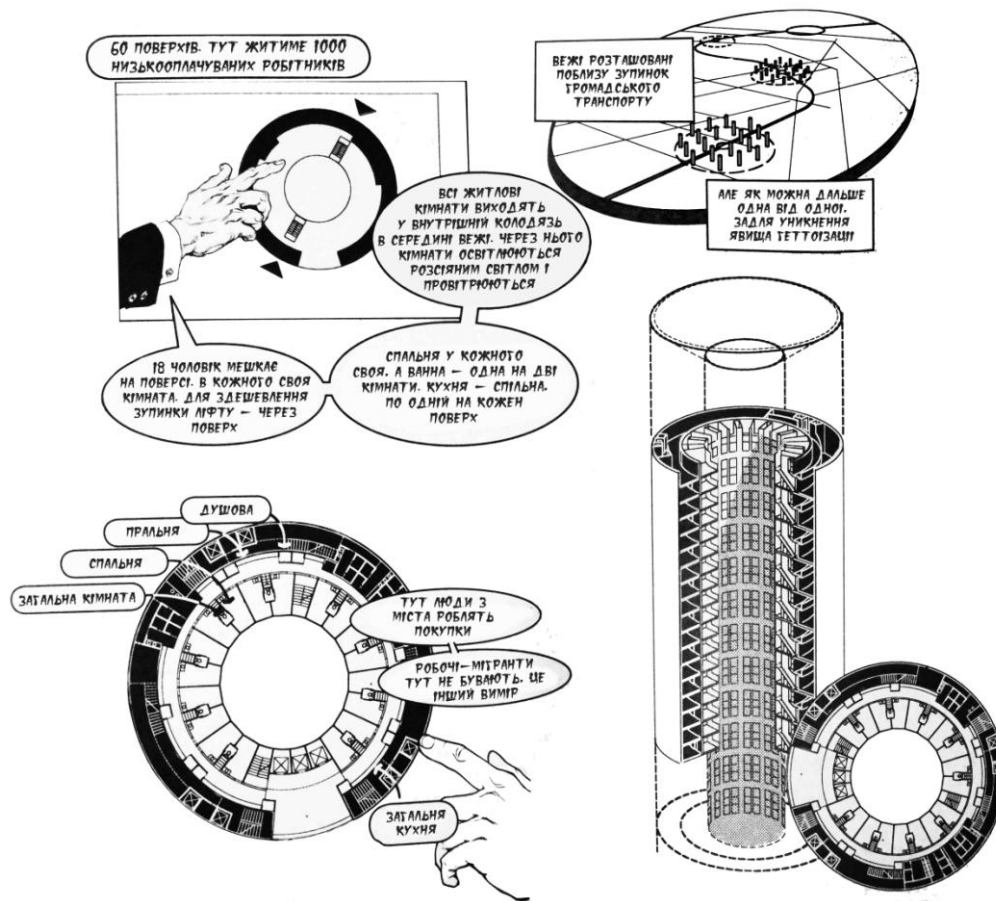

Рис. 3. Пропозиція групи архітекторів Інституту архітектури Південної Кароліни, США (Caroline Dahl, Robert Cha, Hossein Lotfi Shemirani) [5].

Сьогодні відповідно до чинних державних будівельних норм і правил проектування, будівництва житла реалізація таких ідей і проектів неможлива. Тому слід переглянути, уточнити й відкоригувати застарілі норми відповідно до вимог нового часу.

Висновки. Дослідження з пошуку способів вирішення проблеми житла для мігрантів проводять, хоча й не так активно, як для інших мало захищених прошарків суспільства. Було висвітлено міжнародний досвід вивчення та експериментального проектування житла для мігрантів. Після опрацювання літературних джерел і закордонного досвіду виникла потреба у вивченні й порівняльній характеристиці нормативної бази нашої країни, яку використовують у проектуванні житла, з огляду на можливість реалізації схожих проектів в Україні.

Бібліографічний список

1. Проект Інституту Кеннана «Нетрадиційні мігранти в Києві». – К., 2003. – С. 170.
2. Міграція населення України у 2007 році : стат. зб. – К. : Держкомстат України, 2008. – 100 с.
3. Браян Файнокі. Житла для мігрантів, від 07.04.2006 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://inhabitat.com/migrant-housing/>.
4. Інтернет-ресурс університету Virginia Commonwealth University in Qatar від 23 лютого 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.qatar.vcu.edu/oldsite/news/improving-migrant-worker-conditions-by-design/>.
5. Caroline Dahl, Robert Cha, Hossein Lotfi Shemirani, Southern California institute of architecture, KDG // Журнал по мировой архитектуре ПИ22. – 2009. – Травень. – С. 52-60.

Баб'як В. Архітектурна складова у вирішенні соціалізації мігрантів

Розглянуто шляхи вирішення проблеми житла для мігрантів засобами архітектури. Висвітлено зарубіжний досвід архітектурного вирішення проблеми створення житла для мігрантів як можливого прикладу для його застосування в Україні.

Ключові слова: житло, мігранти, соціалізація, геттоїзація.

Babyak V. Architectural element in solving the socialization of migrants

The article discusses some way to solve the housing problems of migrants by means of architecture. Article deals international experience of architectural solution to the problem creating housing for migrants as a possible example its use in Ukraine.

Key words: housing, migrant, socialization, the formation of ghettos.

Бабьяк В. Архитектурная составляющая в решении проблемы социализации мигрантов

Рассмотрены пути решения проблемы жилья для иммигрантов архитектурными средствами. Указан зарубежный опыт архитектурного решения проблемы создания жилья для иммигрантов как возможного примера для его применения в Украине.

Ключевые слова: жильё, мигранты, социализация, геттоизация.